

Probleme AA
Setul 2

1. Un semnal real, aleator, $s(n)$ este perturbat de un zgomot alb necorelat cu semnalul, $w(n)$.

$$x(n) = s(n) + w(n)$$

Se cunosc:

$$r_{ss}(n) = a\alpha^{|n|}, \quad \alpha \in [0,1], \quad a > 0, \quad \frac{S}{Z} = \frac{\sigma_s^2}{\sigma_w^2} = b.$$

Calculați filtrul optim care estimează $s(n)$ pe baza observațiilor $x(n)$, $x(n-1)$, $x(n-2)$ și evaluați eroarea medie pătratică.

Discuție în funcție de parametrii a , b , α . Aplicație numerică: $a = 2$, $b = 4$, $\alpha = 0,8$.

2. Un semnal real, aleator, $s(n)$ este perturbat de un zgomot alb necorelat cu semnalul, $w(n)$.

$$x(n) = s(n) + w(n)$$

Se cunosc:

$$r_{ss}(n) = a\alpha^{|n|}, \quad \alpha \in [0,1], \quad a > 0, \quad \frac{S}{Z} = \frac{\sigma_s^2}{\sigma_w^2} = b.$$

Calculați filtrul optim care estimează $s(n+m)$, $m \geq 0$ pe baza observațiilor $x(n)$, $x(n-1)$, $x(n-2)$ și evaluați eroarea medie pătratică.

Discuție în funcție de parametrii m , a , b , α . Aplicație numerică: $a = 10$, $b = 5$, $\alpha = 0,8$.

3. Un proces aleator poate fi descris prin relația:

$$x(n) = \alpha \cdot x(n-1) + w(n)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb, cu varianța σ_w^2 . Calculați matricea de autocorelație de ordinul N .

Demonstrați că pentru orice ordin $N \geq 1$, coeficienții filtrului predictor optim sunt:

$$\mathbf{w}_0 = [\alpha, 0, \dots, 0]^T$$

și eroarea medie pătratică este σ_w^2 .

4. Determinați filtrele erorii de predicție în sens direct, de ordinele 1 și 2 și varianța erorii de predicție pentru un proces aleator având:

$$r_x(0) = 3, \quad r_x(1) = 2, \quad r_x(2) = 1, \quad r_x(l) = 0 \quad \text{pentru } |l| > 2$$

5. Determinați filtrele erorii de predicție în sens invers, de ordinele 1 și 2 și varianța erorii de predicție pentru un proces aleator având:

$$r_x(0) = 3, \quad r_x(1) = 2, \quad r_x(2) = 1, \quad r_x(l) = 0 \quad \text{pentru } |l| > 2$$

6. Determinați filtrele erorii de predicție în sens direct, de ordinele 1 și 2 și varianța erorii de predicție pentru un proces aleator având:

$$r_x(l) = 2 \cdot (0,8)^{|l|}$$

7. Se dorește estimarea unui semnal aleator $s(n)$ utilizând un filtru RFI cu $N = 2$. Observațiile sunt de forma:

$$x(n) = s(n) - s(n-1) + w(n)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb cu varianța $\sigma_w^2 = 10$, independent de semnalul $s(n)$. Semnalul se caracterizează prin $r_s(n) = 6 \cdot (0,8)^{|n|}$.

Determinați structura filtrului optim și eroarea medie pătratică.

8. Determinați expresiile coeficienților filtrelor erorii de predicție directă și inversă și a varianței erorii, pentru $N = 2$, în funcție de $r_{xx}(k) = r(k)$.

9. Determinați relațiile de calcul pentru $a_{3,i}$, $i = 0, \dots, 3$, în funcție de coeficienții k_i , $i = 1, \dots, 3$ și P_0 .

10. Fie un proces staționar în sens larg având:

$$r(0) = 1, \quad r(1) = 0,8, \quad r(2) = 0,6, \quad r(3) = 0,4.$$

(a) Utilizând algoritmul Levinson-Durbin evaluați coeficienții k_1, k_2, k_3 .

(b) Desenați un filtru predictor în structură latice.

(c) Evaluați puterile medii ale erorilor de predicție la ieșirile fiecărei celule. Reprezentați-le într-un grafic în funcție de ordinul celulei.

11. Demonstrați că Δ_{m-1} , definit prin

$$\Delta_{m-1} = \mathbf{r}_m^{BT} \cdot \mathbf{a}_{m-1}^*$$

poate fi calculat cu:

$$\Delta_{m-1} = E\{e_{m-1}^b(n-1) \cdot e_{m-1}^{f*}(n)\}$$

unde $e_{m-1}^f(n)$ reprezintă răspunsul filtrului erorii de predicție directă de ordinul $m-1$, pentru secvența de intrare $x(n), \dots, x(n-m+1)$, iar $e_{m-1}^b(n-1)$ este răspunsul filtrului de predicție inversă, de ordin $m-1$, la secvența $x(n-1), \dots, x(n-m)$.

12. Fie $x(n)$ un proces staționar descris prin

$$x(n) = 0,9 \cdot x(n-1) + w(n)$$

unde $w(n)$ reprezintă un zgomot alb de valoare medie nulă și varianță 1, necorelat cu $x(n)$.

Determinați coeficienții filtrelor erorilor de predicție atât în formă transversală cât și în structură latice.

13. Urmărind același procedeu cu cel folosit pentru deducerea algoritmului Levinson-Durbin pentru predicție directă, deduceți un algoritm asemănător pentru predicție inversă.

Indicație: se va porni de la:

$$\mathbf{a}_m^{B*} = \begin{bmatrix} 0 \\ \mathbf{a}_{m-1}^{B*} \end{bmatrix} + k_m^* \cdot \begin{bmatrix} \mathbf{a}_{m-1} \\ 0 \end{bmatrix}$$

14. Fie un proces staționar în sens larg descris prin

$$x(n) = x(n-1) - 0,5 \cdot x(n-2) + w(n)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb de valoare medie nulă și varianță 0,5, necorelat cu semnalul $x(n)$.

(Atenție! Eșantionul $x(n)$ depinde de $w(n)$).

(a) Calculați puterea medie a lui $x(n)$.

(b) Calculați coeficienții de reflexie k_1 și k_2 .

(c) Calculați puterile erorilor de predicție P_1 și P_2 .

15. Demonstrați relația:

$$e_m^b(n) = e_{m-1}^b(n-1) + k_m^* e_{m-1}^f(n)$$

16. Utilizând mediul MATLAB precizați care dintre funcțiile de sistem de mai jos corespund unor filtre ale erorii de predicție directă sau inversă. Pentru cazurile unde răspunsul este afirmativ, calculați și desenați schema unui filtru care generează ambele erori de predicție.

$$H_1(z) = 1 - 0,66z^{-1} - 0,5367z^{-2} + 1,2305z^{-3} - 1,1207z^{-4} + 0,2529z^{-5} + 0,9080z^{-6} - 0,6z^{-7}$$

$$H_2(z) = -1,6667 + 1,1z^{-1} + 0,8945z^{-2} - 2,0508z^{-3} + 1,8678z^{-4} - 0,4215z^{-5} - 1,5133z^{-6} + z^{-7}$$

$$H_3(z) = 0,2857 - 0,3841z^{-1} - 0,4434z^{-2} + 0,8429z^{-3} - 0,5995z^{-4} - 0,2730z^{-5} + z^{-6}$$

$$H_4(z) = 1 + 0,7z^{-1} + 0,9z^{-2} + 1,1z^{-3} + 0,9z^{-4} + 0,7z^{-5} + z^{-6}$$

17. Utilizând mediul MATLAB precizați care dintre funcțiile de sistem de mai jos corespund unor filtre ale erorii de predicție directă sau inversă. Pentru cazurile unde răspunsul este afirmativ, calculați și desenați schema unui filtru care generează ambele erori de predicție.

$$H_1(z) = 1 - 2z^{-1} + 1,71z^{-2} - 1,71z^{-3} + 0,105z^{-4}$$

$$H_2(z) = 0,0905 - 0,6606z^{-1} + 1,8145z^{-2} - 2,2104z^{-3} + z^{-4}$$

$$H_3(z) = 2,1978 - 6,5934z^{-1} + 7,4945z^{-2} - 4,1978z^{-3} + z^{-4}$$

$$H_4(z) = 1 - 3z^{-1} + 3,41z^{-2} - 1,91z^{-3} + 0,455z^{-4}$$

18. Utilizând mediul MATLAB precizați care dintre funcțiile de sistem de mai jos corespund unor filtre ale erorii de predicție directă sau inversă. Pentru cazurile unde răspunsul este afirmativ, calculați și desenați schema unui filtru care generează ambele erori de predicție.

$$H_1(z) = 1 - 2,4z^{-1} + 2,5z^{-2} - 1,03z^{-3} + 0,2264z^{-4} - 0,0186z^{-5}$$

$$H_2(z) = 1 - 3,2z^{-1} + 3,85z^{-2} - 2,19z^{-3} + 0,5864z^{-4} - 0,0557z^{-5}$$

$$H_3(z) = -0,0186 + 0,2264z^{-1} - 1,03z^{-2} + 2,5z^{-3} - 2,4z^{-4} + z^{-5}$$

$$H_4(z) = -0,0557 + 0,5864z^{-1} - 2,19z^{-2} + 3,85z^{-3} - 3,2z^{-4} + z^{-5}$$

19. Utilizând mediul MATLAB precizați care dintre funcțiile de sistem de mai jos corespund unor filtre ale erorii de predicție directă sau inversă. Pentru cazurile unde răspunsul este afirmativ, calculați și desenați schema unui filtru care generează ambele erori de predicție.

$$H_1(z) = 1 - 2z^{-1} + 1,71z^{-2} - 1,71z^{-3} + 0,105z^{-4}$$

$$H_2(z) = -1,6667 + 1,1z^{-1} + 0,8945z^{-2} - 2,0508z^{-3} + 1,8678z^{-4} - 0,4215z^{-5} - 1,5133z^{-6} + z^{-7}$$

$$H_3(z) = -0,0186 + 0,2264z^{-1} - 1,03z^{-2} + 2,5z^{-3} - 2,4z^{-4} + z^{-5}$$

$$H_4(z) = 1 - 2,4z^{-1} + 2,5z^{-2} - 1,03z^{-3} + 0,2264z^{-4} - 0,0186z^{-5}$$

20. Scrieți un program în MATLAB care, având drept date de intrare vectorul de autocorelație și ordinul N , să genereze coeficienții filtrelor erorii de predicție, atât în formă transversală cât și latice, precum și puterile erorilor de predicție, utilizând algoritmul Levinson-Durbin.

Evaluați numărul de operații (înmulțiri și adunări) în funcție de N . Examinați resursele mediului MATLAB în acest domeniu.

Testați programul realizat, comparând rezultatele cu cele obținute prin scrierea ecuațiilor Wiener-Hopf în forma extinsă și rezolvarea sistemului respectiv. Ca date de test, se va genera o secvență de autocorelație pentru un proces staționar în sens larg, cu valoare medie nulă și varianța 1, iar $r_{xx}(k) = 0,5^k s(k)$, unde $s(k)$ este o secvență aleatoare, cu distribuție uniformă între $[-1, 1]$.

21. Scrieți un program în MATLAB pentru trecerea de la forma transversală a filtrului erorii de predicție înainte la forma latice. La fel pentru predicție înapoi. Aplicați-l pentru funcțiile adecvate de la exercițiul 18. Examinați resursele MATLAB în acest domeniu.

22. Scrieți un program în MATLAB pentru trecerea de la forma latice la forma transversală a filtrului erorii de predicție înainte și înapoi. Verificați, aplicându-l pentru cazul $k_1=0,8$, $k_2=0,4$, $k_3=0,2$. Examinați resursele MATLAB în acest sens.

23. Fie procesul aleator staționar definit prin:

$$r_{xx}(k) = \delta(k) + 0,9^{|k|} \cos(k\pi/4)$$

Calculați predictorii de ordinul doi cu 1, 2, 3, 4 pași și puterile erorilor de predicție corespunzătoare. Comentați rezultatul.

24. Fie $x(n)$ un proces aleator staționar definit prin:

$$x(n) = 4w(n) - 2w(n-1) + w(n-2)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb cu puterea medie P . Calculați și desenați schema unor filtre de diferite ordine care generează o predicție pentru $x(n+1)$ și evaluați erorile de predicție.

25. Fie $x(n)$ un proces aleator staționar definit prin:

$$x(n) = 2w(n) - w(n-1) + w(n-2)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb cu puterea medie P . Calculați și desenați schema unor filtre de diferite ordine care generează o predicție pentru $x(n+2)$ și evaluați erorile de predicție.

26. Fie $x(n)$ un proces aleator staționar definit prin:

$$x(n) = 4w(n) - 2w(n-1) + w(n-2)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb cu puterea medie P . Calculați și desenați schema unor filtre de diferite ordine care generează o predicție pentru $x(n+3)$ și evaluați erorile de predicție.

27. Fie $x(n)$ un proces aleator staționar definit prin:

$$x(n) = 2w(n) - w(n-1) + w(n-2)$$

unde $w(n)$ este un zgomot alb cu puterea medie P . Calculați și desenați schema unor filtre care generează o predicție de ordinul 3 pentru $x(n+1)$, $x(n+2)$ și $x(n+3)$ și evaluați erorile de predicție.

28. Demonstrați că

$$E\{e_r^b(n)e_l^{b*}(n)\} = \begin{cases} 0, & r \neq l \\ P_r = P_l, & r = l \end{cases}$$

29. Demonstrați că

$$E\{e_r^f(n+r)e_l^{f*}(n+l)\} = \begin{cases} 0, & r \neq l \\ P_r = P_l, & r = l \end{cases}$$

30. Demonstrați că

$$E\{e_r^f(n)e_r^{b*}(n-1)\} = -k_{r+1}P_r$$

Indicație: vezi algoritmul Levinson-Durbin.

31. Demonstrați că

$$E\{e_r^f(n)e_l^{f*}(n)\} = \max\{P_r, P_l\}$$

32. Pentru un filtru adaptiv bazat pe metoda pantei descendente maxime, se cunosc:

$$\mathbf{R} = \begin{pmatrix} 1 & 0,5 \\ 0,5 & 1 \end{pmatrix}$$

$$\mathbf{p} = \begin{pmatrix} 0,5 \\ 0,25 \end{pmatrix}$$

- Pentru ce valori ale parametrului μ algoritmul SD este convergent?
- Alegând o valoare în acest domeniu, determinați relațiile de calcul pentru $w_1(n)$ și $w_2(n)$ pornind de la condiții inițiale nule.
- Studiați efectul variației lui μ asupra traiectoriei lui $\mathbf{w}(n)$.

33. Formulați o metodă de gradient dacă funcția cost este $J(n) = |e(n)|^2$.

34. Fie un proces aleator staționar în sens larg având:

$$r(0) = 1, \quad r(1) = 0,8, \quad r(2) = 0,6, \quad r(3) = 0,4, \quad r(i) = 0, \quad \text{pentru } i > 3.$$

Deduceți elementele filtrului erorii de predicție în structură latice utilizând algoritmul Schur. Transformați apoi acest filtru în structură transversală.

35. Fie un proces aleator staționar în sens larg având:

$$r(0) = 1, \quad r(1) = 0,5, \quad r(2) = 0,5, \quad r(3) = 0,25.$$

- Calculați elementele filtrului erorii de predicție și a filtrului predictor în structura transversală utilizând algoritmul Levinson-Durbin.
- Aceleași chestiuni, în structura latice.
- Aceleași chestiuni ca la punctul b), dar cu algoritmul Schur.

36. (MATLAB) Un proces autoregresiv este descris prin:

$$x(n) + a_1 \cdot x(n-1) = v(n)$$

unde $v(n)$ este un zgomot alb cu valoare medie nulă și varianța σ_v^2 . Fie următoarele seturi de valori pentru parametrii a_1 și σ_v^2 :

- $a_1 = -0,1; \quad \sigma_v^2 = 0,99$
- $a_1 = -0,5; \quad \sigma_v^2 = 0,75$
- $a_1 = -0,8152; \quad \sigma_v^2 = 0,3305$
- $a_1 = -0,9802; \quad \sigma_v^2 = 0,0392$

Procesul este aplicat unui predictor de ordinul 2, bazat pe metoda pantei descendente maxime (SD).

- Calculați în fiecare caz valorile admisibile pentru μ .
- Construiți curbele eroare medie pătratică constantă în funcție de $v_1(n)$ și $v_2(n)$, pentru seturile de parametrii date mai sus. Pentru aceasta suprapuneți traiectoriile descrise prin modificarea coeficienților, cu n , presupunând $\mu = 0,3$ și condiții inițiale nule.
- Repetăți punctul b) în funcție de $w_1(n)$ și $w_2(n)$.
- Reprezentați curbele de învățare, $J(n)$, în toate cele patru cazuri, pentru: $\mu = 0,02, \quad \mu = 0,05, \quad \mu = 0,2$. Discuție.

37. (MATLAB) Un proces autoregresiv de ordinul 2 este descris prin:

$$x(n) + a_1 \cdot x(n-1) + a_2 \cdot x(n-2) = v(n)$$

unde $v(n)$ este un zgomot alb cu valoare medie nulă și varianța σ_v^2 .

Fie următorul set de valori:

- $a_1 = -0,10025$; $a_2 = 0,0025$; $\sigma_v^2 = 0,99$
- $a_1 = -0,5359$; $a_2 = -0,0718$; $\sigma_v^2 = 0,7461$
- $a_1 = -1,0390$; $a_2 = 0,2699$; $\sigma_v^2 = 0,3065$
- $a_1 = -1,6364$; $a_2 = 0,6694$; $\sigma_v^2 = 0,0216$

Procesul este aplicat unui predictor liniar de ordinul 2. Efectuați punctele a-d de la problema 36, în acest caz.

38. Fie funcția de cost:

$$J(n) = |e(n)|^2 + \alpha \|\mathbf{w}(n)\|^2$$

cu α constantă. În algoritmul “leaky LMS” această funcție de cost este minimizată în raport cu coeficienții $\mathbf{w}(n)$.

a) Arătați că ecuația de reactualizare a coeficienților este de forma:

$$\mathbf{w}(n+1) = (1 - \mu\alpha)\mathbf{w}(n) + \mu \cdot \mathbf{x}(n) \cdot e^*(n)$$

$$\text{unde } 0 < \alpha < \frac{1}{1 - \mu}.$$

b) Acceptând ipotezele de independență, arătați că:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} E\{\mathbf{w}(n)\} = (\mathbf{R} + \alpha \mathbf{I})^{-1} \mathbf{p}$$

Deduceți condițiile de convergență în medie.

39. (MATLAB) Fie un proces autoregresiv $x(n)$ de ordinul 1:

$$x(n) + a_1 \cdot x(n-1) = v(n)$$

unde $v(n)$ este un zgomot alb cu valoare medie nulă și varianța σ_v^2 . Parametrii a_1 și σ_v^2 sunt:

- $a_1 = -0,8182$; $\sigma_v^2 = 0,3305$
- $a_1 = -0,9802$; $\sigma_v^2 = 0,0392$

Acesta este aplicat unui predictor de ordinul 2, lucrând pe baza algoritmului gradientului stochastic (LMS).

- Stabiliți domeniul valorilor lui μ pentru convergența în medie.
- Stabiliți domeniul valorilor lui μ pentru convergența în medie pătratică.
- Generați 256 eșantioane ale procesului $x(n)$. Pentru $\mu = 0,05$ și $\mu = 0,005$ trasați curbele de învățare $J(n)$ ale algoritmului, mediind pe 200 de rulări independente ale experimentului. Estimați valorile dezadaptării, făcând o mediere pe ultimile 200 de iterații ale curbelor mediate pe ansamblu. Comparați cu valorile teoretice.
- Estimați valorile medii ale lui $w_1(\infty)$ și $w_2(\infty)$ (mediind pe 200 de rulări independente, ultimile valori ale lui $w_1(n)$ și $w_2(n)$). Comparați cu rezultatele teoretice. Discuție.
- Estimați valoarea dezadaptării și comparați cu valoarea teoretică.

40. (MATLAB) Fie un proces autoregresiv de ordinul 2, cu:

- $a_1 = -0,1$; $a_2 = -0,8$; $\sigma_v^2 = 0,27$
- $a_1 = -0,1636$; $a_2 = -0,8$; $\sigma_v^2 = 0,119$
- $a_1 = -0,196$; $a_2 = -0,8$; $\sigma_v^2 = 0,0111$

Acesta este aplicat unui predictor adaptiv de ordinul 2, lucrând pe baza algoritmului LMS. Efectuați toate cerințele de la problema precedentă.

41. (MATLAB) Algoritmul “clipped” LMS, pentru date reale se definește prin:

$$\mathbf{w}(n+1) = \mathbf{w}(n) + \mu \cdot e(n) \cdot \text{sign}\{\mathbf{x}(n)\}$$

Procesul autoregresiv de la problema 40 este aplicat unui predictor de ordinul 2, lucrând pe baza algoritmului “clipped” LMS. Efectuați toate cerințele de la problema 39.

42. Demonstrați că setul de coeficienți $\mathbf{w}(n)$ care minimizează funcția cost

$$J(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} |e(i)|^2$$

unde

$$e(i) = d(i) - y(i) = d(i) - \mathbf{w}^H(n) \mathbf{x}(i);$$

$$\mathbf{x}(i) = [x(i), x(i-1), \dots, x(i-N+1)]^T$$

verifică ecuația normală

$$\Phi(n) \mathbf{w}(n) = \theta(n)$$

unde

$$\Phi(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} \mathbf{x}(i) \mathbf{x}^H(i)$$

$$\theta(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} \mathbf{x}(i) d^*(i)$$

43. Demonstrați că pentru un process aleatoriu staționar,

$$\Phi(n) = k \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} \mathbf{x}(i) \mathbf{x}^H(i)$$

reprezintă un estimator în general deplasat al matricei de autocorelație. Calculați k , astfel încât estimatorul să fie

- asimptotic nedepășat
- nedepășat

44. Demonstrați că pentru un process aleatoriu staționar,

$$\theta(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} \mathbf{x}(i) d^*(i)$$

reprezintă un estimator în general deplasat al vectorului corelațiilor dintre semnalul de intrare și semnalul dorit. Calculați k , astfel încât estimatorul să fie

- asimptotic nedepășat
- nedepășat.

45. Demonstrați că

$$\Phi(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} \mathbf{x}(i) \mathbf{x}^H(i)$$

este o matrice hermitică și pozitiv semidefinită.

46. Demonstrați că în condițiile de la problema 42, relațiile de ortogonalitate capătă forma

$$\sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} \mathbf{x}(i) e_{\min}^*(i) = \mathbf{0}$$

$$\sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} y_o(i) e_{\min}^*(i) = 0$$

47. Demonstrați că în condițiile de la problema 42, în cazul utilizării coeficienților optimi,

$$J_{\min}(n) = E_d(n) - E_y(n)$$

unde

$$E_d(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} |d(i)|^2$$

$$E_y(n) = \sum_{i=1}^n \lambda^{n-i} |y_o(i)|^2$$